

ETT GRÖNARE SKÅNE

*Hur fysisk planering kan möta
Skånes miljöutmaningar*

Innehåll

	Inledning	3
	MILJÖMÅL OCH FYSISK PLANERING	4
	PLANERINGSINSPIRATION	10
1	FÖRTÄTA OCH HÅLL SAMMAN	12
2	BIND SAMMAN OCH UTVECKLA MED HÅLLBARA TRANSPORTER	18
3	HUSHÅLL MED MARK OCH VATTEN	24
4	TILLGÄNGLIGGÖR OCH SKYDDA ORTENS VÄRDEN	28
5	SAMVERKA ÖVER GRÄNSERNA	34
6	HELHETSPLANERA	38
	Sammanfattningsvis	44

Uppdragsgivare

Region Skåne

Projektgrupp

Therese Andersson, Region Skåne

Lina Hellström, Region Skåne

Anna Liljehov, Region Skåne

Konsult

Anna Vindelman, Tyréns

Johanna Hellsten, Tyréns

Grafisk form

Länge Leve Kommunikation AB

Referensgrupp

Helena Tsiparis, Region Skåne

Håkan Samuelsson, Region Skåne

Tommy Persson, Länsstyrelsen Skåne

Utgiven av

Region Skåne, Enheten för strategisk fysisk planering, 2015

Upplaga

1000 exemplar

Klimatsamverkan
Skåne

skane2030.se

Inledning

Inom arbetet med *Strukturbild för Skåne* har Region Skåne tillsammans med de skånska kommunerna tagit fram gemensamma strategier för hur Skåne ska växa med utgångspunkt i den fysiska planeringen – *strategier för Det flerkärniga Skåne*. Strategierna tar ett brett grepp om hållbarhetsfrågorna och syftar till att skapa en levande, hållbar och attraktiv region.

Länsstyrelsen Skåne har, utifrån de 16 nationella miljö kvalitetsmålen, identifierat fem skånska miljöutmaningar i det regionala åtgärdsprogrammet *Skånska åtgärder för miljömålen*. Många av utmaningarna behöver hanteras genom mark- och vattenanvändningen och således i den fysiska planeringen.

Denna broschyr vill visa på samspelet mellan *strategier för Det flerkärniga Skåne* och de skånska miljöutmaningarna och inspirera skånes kommuner till att arbeta med strategierna och samtidigt möta länets miljöutmaningar.

Det övergripande målet för miljöarbetet i Sverige är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Utöver generationsmålet finns 16 nationella miljö kvalitetsmål. Av Sveriges 16 miljö kvalitetsmål är 15 relevanta för Skåne. Ett mycket aktivt miljöarbete pågår i Skåne och det finns ett stort engagemang hos offentliga verksamheter, näringsliv och enskilda individer för att minska samhällets påverkan på miljön och hitta lösningar som är långsiktigt hållbara. Trots detta är Länsstyrelsens bedömning att endast 1 av 15 mål (Skyddande ozonskikt) kommer att nås till år 2020 med nuvarande insatser.

MILJÖMÅL OCH FYSISK PLANERING

Den fysiska planeringen har en viktig roll att fylla för att uppnå en hållbar miljö och kan bidra till så gott som samtliga miljö kvalitetsmål. Inte minst har fysisk planering stor betydelse när det gäller transporternas miljöpåverkan och arbetet med en hållbar mark- och vattenanvändning. En framsynt fysisk planering kan skapa förutsättningar för människor att göra långsiktigt hållbara val och på så sätt minska belastningen på vår gemensamma miljö. Den fysiska planeringen behöver vara strategisk, synliggöra målkonflikter och ange spelregler som gynnar en hållbar utveckling.

För att komma till rätta med miljöutmaningar och öka förutsättningarna för att nå miljömål krävs inom den fysiska planeringen, enligt Skånes miljöutmaningar, bland annat åtgärder som:

- förbättrar och ger ökade förutsättningar för kollektivtrafik
- förbättrar och ger ökade förutsättningar för gång- och cykeltrafik
- minskar biltrafiken
- minskar godstransporterna på väg till förmån för järnväg och sjöfart
- minskar trafikens bullerstörningar
- främjar och skapar infrastruktur för förnyelsebar energi
- skyddar mot klimatförändringars konsekvenser så som höga vattenstånd och kraftiga regn
- skyddar kusten från exploatering, stranderosion och översvämning
- begränsar exploateringen av jordbruksmark

- ger en heltäckande och långsiktig planering för spillvatten, dagvatten och dricksvatten
- fördröjer och utjämnar dagvatten
- åtgärdar förorenade områden för att minska riskerna för människa och miljö samt för att möjliggöra omvandling av tidigare verksamhetsområden till bostads- eller rekreationsområden
- identifierar, utvecklar och skyddar värdefulla naturmiljöer
- ökar tillgången och tillgängligheten till allemansrättslig mark för friluftsliv och rekreation
- utvecklar och skyddar det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet
- kompenserar värden vid förlust av natur- och kulturmiljövärden
- främjar avfallsförebyggande, avfallsortering och återbruk

14

FYSISK PLANERING KAN BIDRA TILL ATT NÅ 14 AV SKÅNES 15 MILJÖMÅL

Fysisk planering kan bidra till att nå samtliga Skånska miljömål, utom *Skyddande ozonskikt*. För skyddande ozonskikt finns det inte några direkta kopplingar till arbetet med fysisk planering.

Miljömål och miljöutmaningar behöver mötas med fysisk planering

Länsstyrelsen Skåne, som har i uppdrag av regeringen att samordna det regionala miljömålsarbetet, har utifrån de nationella miljö kvalitetsmålen identifierat de fem största miljöutmaningarna i Skåne. Utifrån dem har Länsstyrelsen, tillsammans med andra aktörer i länet, tagit fram åtgärder för att möta utmaningarna. Programmet *Skånska åtgärder för miljömålen* är tänkt att ge vägledning och stöd för prioriteringar av åtgärder

och utvecklingsinsatser hos skånska aktörer samt stimulera till en ökad samverkan i det regionala miljöarbetet. Många av åtgärderna har kopplingar till den fysiska planeringen. För vissa av åtgärderna är kopplingen stark och för andra svagare, men tydligt är att den fysiska planeringen har stor betydelse för genomförandet av många av dem. Bland de 76 utpekade åtgärderna finns 15 som har ansetts som särskilt strategiskt viktiga. För flertalet av dem finns en stark koppling till den fysiska planeringen.

SKÅNES FEM STÖRSTA MILJÖUTMANINGAR

- Hållbara transporter i Skåne
- Hänsyn till Skånes hav, sjöar och vattendrag
- Hushållning med Skånes mark- och vattenresurser
- Skydd av Skånes natur- och kulturvärden
- Hållbar konsumtion i Skåne

DE 15 SÄRSKILT STRATEGISKT VIKTIGA ÅTGÄRDERNA

- Ökad andel kollektivtrafikresande
- Stärkt kollektivtrafik genom utvecklad översiktsplanering
- Ökad andel fossilbränslefri uppvärmning, el och transporter
- Hänsyn till klimatförändringar i fysisk planering
- Minskat näringsläckage och utsläpp av miljögifter till vatten
- Begränsad exploatering på åkermark
- Framtagande av vatten- och avloppsplaner
- Skydd av kommunala och större privata dricksvattentäckter
- Skydd av värdefulla natur- och kulturmiljöer
- Värde trakter och landskapsperspektiv i fokus
- Kompensationsåtgärder för att ersätta förlorade natur- och kulturvärden
- Säkerställande av tillgången till allemansrättslig mark
- Miljö- och sociala krav i offentlig upphandling
- Information för en giftfri vardag
- Minskning av avfallsmängden

SKÅNES MILJÖMÅL

Riksdagen har beslutat om en samlad miljöpolitik för ett hållbart Sverige. Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Utöver generationsmålet finns 16 nationella miljö kvalitetsmål. Miljö kvalitetsmålen gäller som miljömål för Skåne, undantaget Storslagen fjällmiljö.

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Bara naturlig försurning
- Giftfri miljö
- Skyddande ozonskikt
- Säker strålmiljö
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- Myllrande våtmarker
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv

Strategier för Det flerkärniga Skåne tar ett helhetsgrepp om hållbarhetsfrågorna

Region Skåne har tillsammans med de skånska kommunerna tagit fram en gemensam målbild om *Det flerkärniga Skåne*. Målbilden syftar till att skapa en levande, hållbar och attraktiv region med en global konkurrenskraft som erbjuder hög livskvalitet för såväl invånare som företagare och besökare. Målbilden har den regionala skalan i fokus och tar sin utgångspunkt i de förutsättningar som de fysiska strukturerna kan skapa för en hållbar utveckling ur såväl ekonomiska som ekologiska och sociala aspekter.

För att konkretisera målbilden har fem gemensamma strategier för hur Skåne ska utvecklas, med utgångspunkt i den fysiska planeringen, tagits fram. Vilken genomslagskraft strategierna och dess ställningstaganden får är upp till alla som arbetar med Skånes utveckling. Intentionen är att strategierna ska implementeras i det regionala utvecklingsarbetet och i delregionala och kommunala planeringsarbeten. Strategierna har en övergripande karaktär och är tänkta att konkretiseras och utvecklas vidare i planeringen. I det arbetet finns stora möjligheter att göra prioriteringar och arbeta med utgångspunkt i strategierna för att nå Skånes miljömål.

STRATEGIER FÖR DET FLERKÄRNIGA SKÅNE

- Satsa på Skånes tillväxtmotorer och regionala kärnor och utveckla den flerkärniga ortstrukturen
- Stärka tillgängligheten och binda samman Skåne
- Växa effektivt med en balanserad och hållbar markanvändning
- Skapa socialt hållbara, attraktiva orter och miljöer som erbjuder hög livskvalitet
- Stärka Skånes relation inom Öresundsregionen, södra Sverige och södra Östersjön

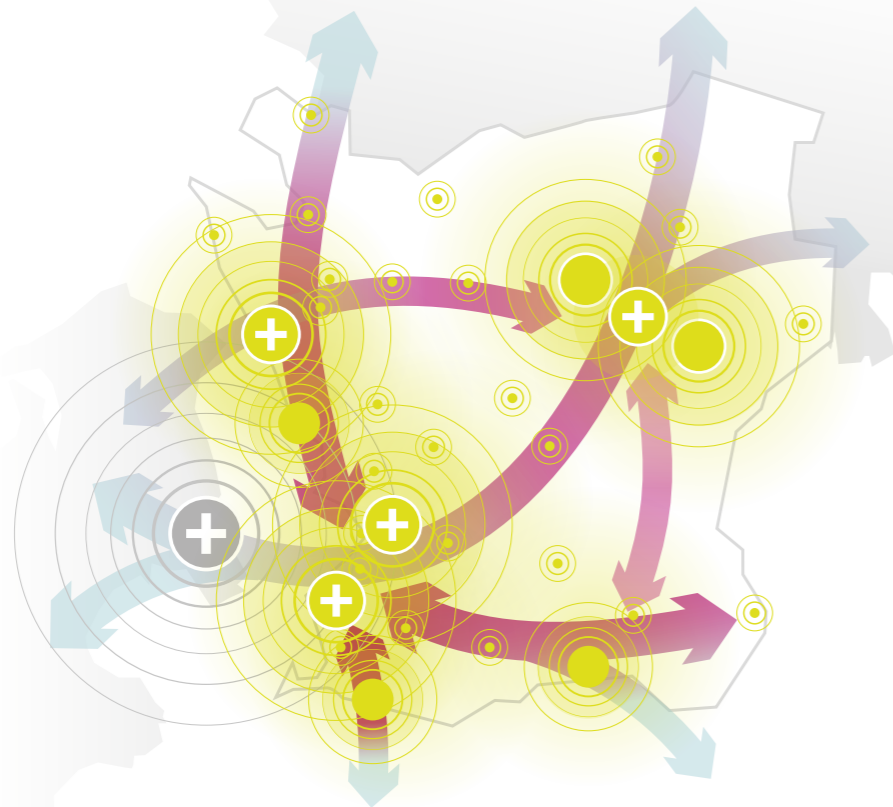
STÄLLNINGSTAGANDEN MED MILJÖFOKUS I STRATEGIERNAS

- Minska andelen resor med bil och öka andelen resor med kollektivtrafik samt gång- och cykeltrafik
- Kollektivtrafiken ska vara strukturbildande
- Utveckla kollektivtrafiken inom Skånes tillväxtmotorer
- Utveckla attraktivt gång- och cykelvägnät i hela Skåne
- Utgå från befintliga strukturer i den fysiska planeringen
- Samplanera bebyggelse, transportinfrastruktur och grönsstruktur
- Hushåll med högvärdig åkermark
- Förtäta i befintliga strukturer
- Utveckla grön- och blåstrukturens värden

REGIONAL UTVECKLING OCH TILLVÄXT

Region Skåne har ansvaret för att utarbeta och fastställa en strategi för länetns långsiktiga utveckling och samordna insatser för strategins genomförande. En ny regional utvecklingsstrategi, *RUS, Det öppna Skåne 2030* antogs 2014. Det överordnade målet för det regionala utvecklingsarbetet är att det ska bidra till en hållbar regional tillväxt. Det finns en tydlig ambition från nationell nivå att det regionala utvecklingsarbetet ska samordnas med den kommunala översiktsplaneringen. Detta sker i Skåne bland annat genom arbetet inom *Strukturbild för Skåne*, och har bland annat lett fram till de fem gemensamma strategierna i *strategier för Det flerkärniga Skåne*.

Regionalt perspektiv och samverkan är avgörande för miljöarbetet

Miljöutmaningar känner inga administrativa gränser, vilket gör att det blir mycket tydligt att många aktörers engagemang och bidrag behövs i arbetet och att dessa måste samverka med varandra. Det gäller både samverkan mellan olika professioner och mellan nivåer i samhället.

Både *strategier för Det flerkärniga Skåne* och åtgärdsprogram *Skånska åtgärder för miljömålen* har ett regionalt fokus. De har tagits fram i bred samverkan mellan olika aktörer och kräver också samverkan för att kunna genomföras.

Det är kommunerna som ansvarar för den fysiska planeringen genom det kommunala planmonopolet. Detta gör att kommunerna har stora möjligheter att i planeringen arbeta för en hållbar mark- och vattenanvändning. Men eftersom både miljöutmaningar och fysiska strukturer sträcker sig över administrativa kommungränser, behövs också ett mellankommunalt och regionalt perspektiv. Ett utvecklat regionalt, mellankommunalt och inomkommunalt samspel är centralt i den fysiska planeringen och också för att nå miljömål.

Bild: Dan Ekberg

PLANERINGSINSPIRATION

1

FÖRTÄTA OCH HÅLL SAMMAN

Förtäta och hålla samman bygger vidare på Skånes flerkärniga ortstruktur. En sammanhållen bebyggelse bidrar bland annat till hushållning med mark och vatten och ger ökade förutsättningar för kollektivtrafik och gång- och cykeltrafik. Temat är centralt i framförallt följande strategier och miljöutmaningar.

Strategier

- Satsa på Skånes tillväxtmotorer och regionala kärnor och utveckla den flerkärniga ortstrukturen
- Växa effektivt med en balanserad och hållbar markanvändning

Miljöutmaningar

- Hållbara transporter
- Hushållning med mark- och vattenresurser

2

BIND SAMMAN OCH UTVECKLA HÅLLBARA TRANSPORTER

Genom att öka tillgängligheten till kollektivtrafiken och binda samman Skånes orter når fler invånare många funktioner i regionen. Ju mer heltäckande nätet är, desto lättare får människor även på mindre orter att ta sig till arbete, service och nöje. Ett tätt nät underlättar också för en hållbar godshandling och för boende i städerna att ta sig till rekreation och för turister att ta sig runt i länet.

Temat är centralt i framförallt följande strategier och miljöutmaningar.

Strategier

- Satsa på Skånes tillväxtmotorer och regionala kärnor och utveckla den flerkärniga ortstrukturen
- Stärka tillgängligheten och binda samman Skåne
- Växa effektivt med en balanserad och hållbar

Miljöutmaningar

- Hållbara transporter

3

HUSHÅLL MED MARK OCH VATTEN

Hushållning med mark och vatten är kärnan i en hållbar utveckling. Att hushålla med resurserna över tiden, så att kommande generationer får minst lika goda förutsättningar som nuvarande, är centralt ur både ekologisk, social och ekonomisk synpunkt. Hushållning med naturresurser kopplar direkt till människors välfärd, till exempel genom de ekosystemtjänster som naturen tillhandahåller.

Temat är centralt i framförallt följande strategier och miljöutmaningar.

Strategier

- Satsa på Skånes tillväxtmotorer och regionala kärnor och utveckla den flerkärniga ortstrukturen
- Växa effektivt med en balanserad och hållbar markanvändning

Miljöutmaningar

- Hushållning med mark- och vattenresurser
- Hållbar konsumtion

4

TILLGÄNGLIGGÖR OCH SKYDDA ORTENS VÄRDEN

Natur- och kulturvärden i orter behöver lyftas fram, utvecklas och tillgängliggöras och ibland även skyddas. Den fysiska planeringen kan bidra till detta och utveckla det unika på varje plats så som naturen, de historiska elementen och arkitekturen. I linje med detta kan attraktiva boendemiljöer, mötesplatser och rekreationsområden skapas.

Temat är centralt i framförallt följande strategier och miljöutmaningar.

Strategier

- Satsa på Skånes tillväxtmotorer och regionala kärnor och utveckla den flerkärniga ortstrukturen
- Stärka tillgängligheten och binda samman Skåne
- Växa effektivt med en balanserad och hållbar markanvändning
- Skapa socialt hållbara, attraktiva orter och miljöer som erbjuder hög livskvalitet

Miljöutmaningar

- Skydd av natur- och kulturvärden

På följande sidor presenteras intressanta, konkreta planeringsexempel som går i linje med *strategier för Det flerkärniga Skåne* och som också kan bidra till uppfyllandet av miljömålen genom att möta Skånes miljöutmaningar i *Skånska åtgärder för miljömålen*. En omfattande genomgång och analys har gjorts av de

båda dokumentens åtgärder, ställningstaganden och intentioner för att göra en bedömning av samspel och beröringspunkter. Utifrån detta har sex teman identifierats som centrala både i *strategierna för Det flerkärniga Skåne* och för att möta Skånes miljöutmaningar.

5

SAMVERKA ÖVER GRÄNSERNA

Genomförandet av strategier och åtgärder kräver samverkan och många gånger ett regionalt perspektiv, eftersom många fysiska strukturer och miljöutmaningar inte styrs av administrativa gränser.

Detta är centralt för att kunna nå formulerade mål och åtgärder i både *strategier för Det flerkärniga Skåne* och i *Skånska åtgärder för miljömålen*.

6

HELHETSPLANERA

Att helhetsplanera handlar om att se till helheter och sammanhang, att hantera flera sakfrågor samtidigt, att göra avvägningar och att få med sig övergripande visioner till genomförande.

Detta är centralt för att kunna nå formulerade mål och åtgärder i både *strategier för Det flerkärniga Skåne* och i *Skånska åtgärder för miljömålen*.

1 FÖRTÄTA OCH HÅLL SAMMAN

Huvuddelen av exploateringen i Skåne behöver ske inom tätortsområdena. Bebyggelsen behöver hållas samman och inte spridas ut. En förtätad och sammanhållen bebyggelse är central i strategierna för *Det flerkärniga Skåne* men också för att nå miljömål. Att bygga vidare på Skånes flerkärniga ortstruktur med en sammanhållen bebyggelse bidrar bland annat till hushållning med mark och vatten och ger ökade förutsättningar för kollektivtrafik och gång- och cykeltrafik, vilket också gynnar flera av miljömålen.

Förtätning handlar inte enbart om att få plats med så mycket bebyggelse som möjligt på så liten yta som möjligt, utan till stor del om byggnadstyper och struktur på bebyggelsen, som kan skapa närhet snarare än täthet. God förtätning handlar till stora delar om kvalitet och inte kvantitet. Bebyggelse och infrastruktur måste utformas så att människor inte blir bullerstörda, kvalitativa platser måste finnas för rekreation, lek och vistelse och tillräckliga ytor måste finnas för dagvattenhantering och biologisk mångfald.

Förorenat hamnområde blir stadsdelspark med hjälp av renande växter

Förtätning och utveckling av gamla industrieller hamnområden innebär många fördelar, så som tillskott av såväl bebyggelse i centrala lägen som möjlighet till anläggande av ny grönsstruktur. Men förtätning av industri- och hamnområden innebär också utmaningar. Bland annat gäller det de föroreningar som ofta finns i marken och som kräver dyra saneringsåtgärder. I Amsterdam har ett alternativt sätt att rena marken med hjälp av växter, så kallad fyto Remediering, testats i ett gammalt hamnområde.

Det hela startade i samband med att Amsterdams kommun utlyste en tävling om förnyelse av en del av industriområdet Buiksloterham där det tidigare funnits ett varv. Tävlingen gick ut på att hitta ett sätt att ta hand om den förorenade marken samt visa på hållbara utvecklingsmöjligheter för platsen. Vinnarna av tävlingen blev landskapsarkitektföretaget Delva Landscape Architects, arkitektkontoret Space & Matter och miljöteknikföretaget Metabolic.

Genom att rena den förorenade marken med växter, så kallad fyto Remediering, har en ny stadsdelspark skapats i ett hamnområde i Amsterdam. Projektet har blivit mycket uppmärksammat internationellt och idag finns ett flertal småföretag på plats tillsammans med en ekologisk restaurang, b & b och ett infotek om hållbara reningsmetoder i parken.

Bild: Delva Landscape Architects

Deras idé bygger på att skapa en stadsdelspark som i sig själv renar platsen. Parken ska också fungera som ett levande laboratorium och ett kontorsområde där olika småföretag kan hyra in sig för att utveckla miljötekniska lösningar.

Kommunen gav tävlingsvinnarna 10 år till sitt förfo-gande för att förverkliga sitt förslag. Idag har husbåtar placerats i området och blivit lokaler för bland annat restaurang, bed & breakfast och ett flertal småföretag. Runt omkring har fyto Remedierande växter planterats och en upphöjd spång slingrar sig mellan husbåtarna, så att direktkontakt med den förorenade marken kan undvikas. På området finns också ett infotek om hållbara metoder i parken och flera evenemang och aktiviteter, så som till exempel konserter och frisk-värdsaktiviteter, anordnas regelbundet.

KLICKA FÖR ATT LÄSA MER!

Pieter Theuws, projektansvarig, berättar att de föreningar som finns främst är organiska föreningar och tungmetaller och att de utvalda växterna har särskilda egenskaper att ta upp just dessa föreningar. Han berättar också att växterna har valts ut i ett samarbete med studenter på Universitet i Gent, där det finns utbildning och forskning inom miljövetenskap. Några exempel på växtvalet är *Salix nigra* (svartpil), *Populus deltoidis* (poppel), *Ameria maritima* (trift), *Thlaspi caerulescens* (backskärfrö) och *Brassica juncea* (brunsnep). Växterna har planterats i ett rutnät, där varje art står i varsin ruta, för att kunna ta upp olika typer av föreningar. Den systematiska indelningen har även valts för att studenterna från universitetet ska kunna ta växtprover och göra mätningar av jorden, för att se hur effektiva växternas fyto Remedierande förmåga är.

Pieter Theuws berättar att svårigheterna med projektet är att det tar tid med fyto Remediering, men att metoden å andra sidan har andra kvaliteter. Den är till exempel billigare ur ett långsiktigt perspektiv, eftersom växterna skördas och förbränns och på så vis bidrar med energi. Metoden bidrar också till områdets ökade status och ett ökat markvärde då områdets attraktivitet ökar genom anläggandet av en stadsdelspark med promenadmöjligheter och andra aktiviteter. Enligt Theuws har metoden också ett pedagogisk värde då människor kan informeras om markföreningar och hållbara lösningar på platsen.

"FYTOREMEDIERING ÄR INGEN SNABB SANERINGSMETOD, MEN DEN ÄR BILLIGARE OCH HÖJER OMRÅDETS SOCIALA STATUS OCH MARKENS VÄRDE GENOM ANLÄGGANDET AV EN PARK"

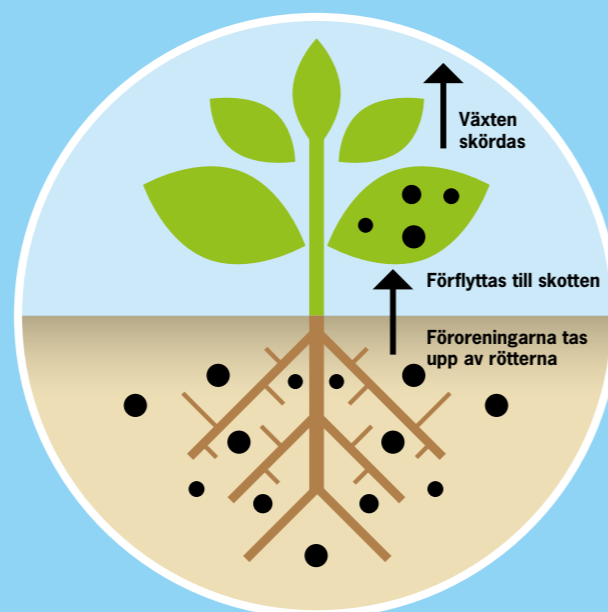
Pieter Theuws, projektansvarig, Delva Landscape Architects

Illustration: Delva Landscape Architects

FYTOREMEDIERING

Fyto Remediering är ett samlingsnamn för ett antal olika metoder för att rena mark och vatten med hjälp av vissa speciella växter och träd som har förmågan att antingen bryta ner, stabilisera eller omvandla föreningarna till mindre farliga. Den typ av fyto Remediering som används i detta exempel är fytoextraktion. Metoden innebär att växter eller träd tar upp föreningar via sina rötter och att föreningarna på så vis transporteras ut i själva växten. Växtmaterialet skördas sedan kontinuerligt och eftersom det skördade växtmaterialet innehåller föreningar klassas växtmaterialet ibland som förorenat avfall och behöver tas om hand som sådant.

Bilden visar fytoextraktion.

Green Street planters minskar risken för översvämningar i Portland

I många täta städer är stora delar av markytan hårdgjord. I kombination med klimatförändringarna ökar nederbörds mängderna och de plötsliga skyfallen blir fler. Många svenska kommuner har de senaste åren fått erfara att deras byggda system för dagvatten inte klarar av de stora regnmängderna.

I Portland, Oregon, har man sedan länge arbetat med att ta hand om dagvatten på ett mer hållbart sätt. Tillsammans med experter, fastighetsägare, ingenjörer, arkitekter och biologer har man undersökt och utvecklat olika lösningar för lokalt omhändertagande

av dagvatten. Bland annat har ett system med så kallade "Green Street planters" utvecklats. Dessa är små växtbäddar som samlar vatten från gator och andra hårdgjorda ytor. Dessa växtbäddar anläggs där de gör mest nytta och minskar belastningen på avloppsnätet. Det kan till exempel vara längs gator eller större parkeringar. Växterna i växtbäddarna har valts för att kunna klara av både torra och våta och för att kunna filtrera föroreningar. "Green Street planters" har visat sig mycket effektiva och uppskattas även för att de gör gaturummen mer attraktiva.

Bild: Ann-Christin Sundahl, Tyréns.

Holma – Malmös första förtätning av miljonprogram

Malmö kommunala bostadsbolag, MKB, är det största fastighetsbolaget i Malmö. I kraft av sin storlek och sitt ägarförhållande har MKB ett särskilt ansvar för bostadsmarknaden i Malmö. Med målsättningen att bygga bra bostäder till rimliga priser och skapa socialt fungerande boendemiljöer, arbetar MKB med förtätning i miljonprogramsområdet Holma.

Tillsammans med Riksbyggen satsar MKB och Malmö stad på förtätning av miljonprogramsområdet Holma. I kvarteret Häcksaxen uppförs år 2016 tre nya flerfamiljshus; två hyreshus och ett bostadsrätts-hus. De tre nya husen bildar tillsammans väggar till torget, som ska bli den nya mötesplatsen i Holma.

Runt torget kommer det att finnas lokaler för café, butiker och kontor samt orangeri och tvättstuga. För att skapa ännu fler mötesplatser för familjerna i Holma, som

ofta är trångbodda, finns på de båda hyreshusens takterrasser odlingsmöjligheter som är öppna för alla i området. Förtätningen i Holma är en del av det större stadsutvecklingsprojektet Holmastan, som ska förtäta och förstärka Holma.

Holma torg med två av de nya flerfamiljshusen. Illustration: Janecke Arkitekter

Förtätning skapar ökad attraktivitet i staden

En utmaning i de flesta städer är att hitta goda lägen för förtätning och att förtätningen inte ska ta i anspråk grönstruktur, åkermark eller andra värden.

Centralt intill järnvägen i Kävlinge har man hittat en plats som lämpar sig för förtätning. Här planeras en helt ny stadsdel på ett industriområde som tidigare innehöll Scans slakteri och livsmedelstillverkning. Målet är att skapa en attraktiv och inbjudande stadsdel som ska bli ett värdefullt tillskott för hela Kävlinge och stärka ortens attraktivitet. Stadsdelen planeras växa fram succesivt under 15-20 år. Först ut blir ett bostads-kvarter, nytt kommunhus med flera funktioner samt en förskola.

Illustration: Gehl Architects

2 BIND SAMMAN OCH UTVECKLA MED HÅLLBARA TRANSPORTER

Person- och godstransporter behöver ske med hållbara transporter, det vill säga med kollektivtrafik, gång- och cykeltrafik och med fordon som släpper ut så lite koldioxid och emissioner som möjligt. Hållbara transporter har flera fördelar som bidrar till miljömål, bland annat minskad klimatpåverkan, friskare luft, mindre buller och en säkrare och trivsammare stad. Genom att öka tillgängligheten till kollektivtrafiken och binda samman Skånes orter når fler invånare många funktioner i regionen. Ju mer hel-täckande nätet är, desto lättare får människor även på mindre orter att ta sig till arbete och nöje. Ett tätt nät underlättar också för boende i städerna att ta sig till större naturområden för rekreation. Att förtäta och koncentrera kring kollektivtrafikens bytestpunkter och stödja gång- och cykeltrafiken är centralt i en hållbar transport-utveckling. Skåne behöver också utvecklas till en hållbar gods- och logistikregion, där överföring från väg till järnvägstrafik kan ske och innovativa logistiksatsningar kan skapas.

"VERKTYGET BIKEROUTE HJÄLPER TILL SÅ ATT MAN GÖR SATSNINGAR DÄR DE GÖR MEST NYTTA. FRAMKOMLIGHET ÄR EN CENTRAL ASPEKT FÖR CYKLISTER – HUR SNABBT GÅR DET ATT KOMMA FRÅN A TILL B, VAR FINNS LÅNGSAMMA PASSAGER OCH FLASKHALSAR OCH TVINGAS CYKLISTER TILL MÅNGA STOPP ELLER FLYTER CYKELTRAFIKEN? UNDERSÖKNINGAR FRÅN BLAND ANNAT KÖPENHAMN VISAR ATT DET VIKTIGASTE MOTIVET ATT BÖRJA CYKLA ÄR ATT CYKELN ÄR SNABBARE ÄN ALTERNATIVEN"

Pelle Envall, Projektledare
för CyCity Bike Route

BikeRoute – planeringsverktyg för prioritering av lönsamma satsningar på cykelinfrastruktur

För att människor ska ändra sina transportvanor och välja cykel framför bil krävs ett effektivt cykelnät. Planeringsverktyget BikeRoute hjälper till att analysera kvaliteten på befintlig cykelinfrastruktur i syfte att identifiera styrkor och svagheter så att förbättringar kan göras på rätt ställen och resurser användas effektivt.

För att främja ett ökat cyklande är det viktigt att det finns cykelbanor, men det är också viktigt hur och var cykelbanorna byggs för att de ska bidra till en cykelvänlig stad, menar Pelle Envall, projektledare för forskningsprojektet CyCity, som utvecklat planerings-

verktyget BikeRoute. Tanken med BikeRoute är att öka kunskapen inom cykelplaneringen och se till att satsningar görs där de gör mest nytta. För cyklister är det viktigt att cykelinfrastrukturen hänger samman, att det är lätt att orientera sig och att framkomligheten är god. Planeringsverktyget BikeRoute kan användas i både stora och små städer, kommuner och regioner. Verktöget visualiserar och mäter hur sammanhängande cykelinfrastrukturen är i en stad och hur effektiv en åtgärd är för att öka kontinuiteten och tillgängligheten i nätet.

KLICKA
FÖR
ATT LÄSA
MER!

Bro som främjar cykelpendling och rekreation

Gång- och cykeltrafik kan främjas genom att den ges god framkomlighet och genhet. Det går i vissa fall att öka framkomligheten för gång- och cykel, framför allt cykel, så att denna blir snabbare än biltrafiken. Detta är fallet i Sölvesborg där en gång- och cykelbro har byggts över Sölvesborgsviken, vilket gör att det går snabbare att cykla än att åka bil till centrum.

Sölvesborgsbron knyter ihop Sölvesborgs stadskärna med Listerlandet. Med sina 760 meter är det den längsta gång- och cykelbron i Europa. Tack vare bron har avståndet mellan Listerlandet och Sölvesborgs centrum minskat från tio till tre kilometer. Bron möjliggör arbetspendling med cykel och öppnar upp för rekreation i den egna kommunen. Bron i sig själv har också blivit ett populärt besöksmål. På bron kan människor cykla och promenera, men också sitta ner för att prata och titta på utsikten på de platser som har iordningsställts för detta.

Med sin spektakulära utformning och ljussättning har bron också gett Sölvesborg ett nytt landmärke. Brons tre valvbågar accentueras genom belysning i olika färger, som förändras efter årets växlingar enligt ett årstidsprogram som inspirerats av flyttfåglarnas rörelse i detta fågelrika område.

I nära anslutning till bron landfäste på Listerlandetsida växer en ny stadsdel, Ljungaviken, fram. Stadsdelen tillför ny dynamik och nya mötesplatser i kommunen och hade aldrig kunnat existera utan samspelet med Sölvesborgsbron. Bron är med andra ord både en nyckel till hållbar pendling samt invånar-tillväxt och utveckling i Sölvesborg.

Sölvesborgsbron. Bild: Olof Thiel

Världens första cykelväg som alstrar elektricitet har blivit en succé

I Holland finns världens första cykelväg som fungerar både som transportsträcka och energikälla.

Vägen är uppbyggd av solceller som ligger mellan glas, kiselgummi och betong. Den är endast 70 meter lång men alstrar mer energi än förväntat. På sex månader har vägen lyckats generera 3000 kWh, vilket ungefär motsvarar den ström som ett enfamiljshus förbrukar under ett år. Enligt SolaRoad, företaget som driver projektet, är den årliga avkastningen 70 kWh per kvadratmeter och år. Elektriciteten som alstras skickas vidare till gatubelysningen eller till elnätet. Dagligen trafikerar vägen av 2000 cyklister och enligt upphovsmännen är vägen tillräckligt stark för att bära vikten av en 12 ton tung brandbil och designad för att hålla i minst 20 år. SolaRoad arbetar nu för att bygga fler cykelvägar runtom i Nederländerna.

Bild: SolaRoad Netherlands

Samordnad varudistribution i sydöstra Skåne

För att nå såväl lokala som nationella miljömål finns ett stort behov av att utveckla logistiken kring varutranporter. Med allt större fokus och krav på miljöhänsyn vid kommuners upphandling krävs utveckling av den gängse affärsmodellen för upphandling av varor och deras transporter. Med fokus på kommunernas livsmedelsköp har en helt ny upphandlings- och faktureringsmodell arbetats fram och implementerats i sydöstra Skåne. Modellen, som är ett samarbete mellan flera kommuner, har minskat kommunernas livsmedelstransporter med 75%.

Samordnad varudistribution, även kallad Ystad- Österlenmodellen, är ett samarbete mellan de tre kommunerna Ystad, Tomelilla och Simrishamn. Samarbetet har haft som målsättning att minska miljöbelastningen bland annat genom att använda sig av lokala livsmedelsproducenter. För att möjliggöra för de lokala producenter att lämna anbud på kommunernas upphandling av livsmedel har upphandlingen av livsmedel skiljts från upphandlingen av transporterna och logistiken av dem. Under 2013 upphandlade de tre kommunerna en distributionscentral i Ystad med tillhörande transportör och ”slingbil”. Distributionscentralen fungerar som en omlastningsplats för allt livsmedel som kommunerna köper in.

Livsmedelsproducenterna lämnar varorna på den gemensamma distributionscentralen där varorna samlas till ett fordon. Leveranserna sker sedan via förutbestämda körslingor till leveransadresserna på en given tidpunkt. Detta gör att skolorna eller äldreboendena kan schemalägga personal som tar emot leveranserna. Ystad- Österlenmodellen har inneburit minskad miljöbelastning, ekonomiska besparingar och ökad punktlighet i leveranserna men också en bättre trafiksäkerhet genom att färre fordon är i rörelse och genom att leveranser kan ske exempelvis före och efter skoltid.

YSTAD- ÖSTERLENMODELLEN GER POSITIVA EFFEKTER

- Möjligheter för de lokala livsmedelsproducenterna att lämna anbud på kommunernas upphandlingar
- En minskning av livsmedelstransporterna med 75%
- Större kostnadseffektivitet genom digital logistikplanering
- Ökad leveranspunktlighet
- Ökad trafiksäkerhet

”SOM PROJEKTLEDARE FÖR SAMORDNINGSPROJEKTET SKULLE JAG VILJA STICKA UT HAKAN OCH SÄGA ATT ARBETET VISAR TYDLIGT ATT ÄNDRAT BETEENDE, SNARARE ÄN NY TEKNIK OCH RENARE BRÄNSLE, ÄR AVGÖRANDE FÖR ATT I MÄNSKLIG TID MINSKA MILJÖBELASTNINGEN. INGET KOMMER KUNNA HINNA KONKURRERA UT EN OKÖRD KILOMETERN SÅSOM JUST EN BETEENDEFÖRÄNDRING BIDRAR TILL. LÅT OSS HOPPAS ATT VÅRT ARBETE GETT RINGAR PÅ VATTNET OCH INSPIRERAT FLER TILL ATT TA DET ANSVAR VI ALLA HAR FÖR ATT NÅ VÅRA GEMENSAMMA MILJÖMÅL INNAN SANDEN I TIMGLASET RUNNIT NED”

Tina Persson projektledare för Samordnad Varudistribution

KLICKA FÖR ATT LÄSA MER!

3 HUSHÅLL MED MARK OCH VATTEN

Hushållning med mark och vatten är kärnan i en hållbar utveckling. Att hushålla med resurserna över tiden, så att kommande generationer får minst lika goda förutsättningar som nuvarande, är centralt ur både ekologisk, social och ekonomisk synpunkt. I stora delar av Skåne råder ett högt trafik- och exploateringsstryck och befolkningen ökar. Detta medför ett ökat tryck på länets naturresurser, som ska leverera nödvändiga ekosystemtjänster, såsom livsmedel, rent vatten, råvaror och möjlighet till rekreation.

Hushållning med mark- och vattenresurser förutsätter att den långsiktiga produktionen av ekosystemtjänster säkras genom ett långsiktigt hållbart brukande och nyttjande av naturresurserna. I Skåne ligger en stor utmaning i att minska exploateringen av Skånes jordbruksmark.

Miljökompensation i Lomma

Exploatering leder alltid till någon slags påverkan och i den fysiska planeringen uppstår ofta intressekonflikter om markanvändningen. För att främja en hållbar markanvändning kan ett sätt vara att arbeta med kompensationsåtgärder, det vill säga att de intressen som får stå tillbaka kompenseras genom att tillgodoses på annat sätt.

Lomma kommun har länge arbetat aktivt och medvetet med kompensationsåtgärder i sitt plan- och exploateringsarbete. Redan år 1997 uppmärksammades Lomma för att ha tagit fram Sveriges första naturresursbalanserade detaljplan, med inspiration av tysk lagstiftning. Trots att arbetet pågått länge finns det mycket kvar att göra och utvecklingsarbetet med kompensationsåtgärder pågår löpande. Lomma kommun har ett politiskt beslut på att det i samband med alla typer av utbyggnader och exploateringar ska ske kompensation för förlorade värden. I samband med

planeringen av en ny idrottshall 2013 har kommunen till exempel arbetat med miljökompensation. Byggnationen av idrottshallen innebär ett permanent intrång på befintlig vegetation, men de gräsytor, buskage och träd som försvinner kommer att kompenseras i anslutning till området genom ny ängsytta, brynvegetation och träd. Den totala grönyttan kommer att vara något mindre, men innehålla betydligt större värden för den biologiska mångfalden och erbjuda bättre miljö för djur- och växtlivet.

Det finns många svåra frågor som behöver diskuteras när det gäller miljökompensation; När kan kompensation tillämpas? Vilka värden ska värderas högst? Vilka kompensationsåtgärder kan ersätta vilka förlorade värden?

"I LOMMA VÄRNAR VI BALANSERINGSPRINCIPENS FYRA STEG (UNDTVIK, MINIMERA, ERSÄTT PÅ PLATS, ERSÄTT PÅ ANNAN PLATS). KOMPENSATION ÄR EN SISTA UTVÄG SOM VI ARBETAR MED PÅ REDAN IANSPRÅKTAGNA PLATSER FÖR ATT FÖRBÄTTRA."

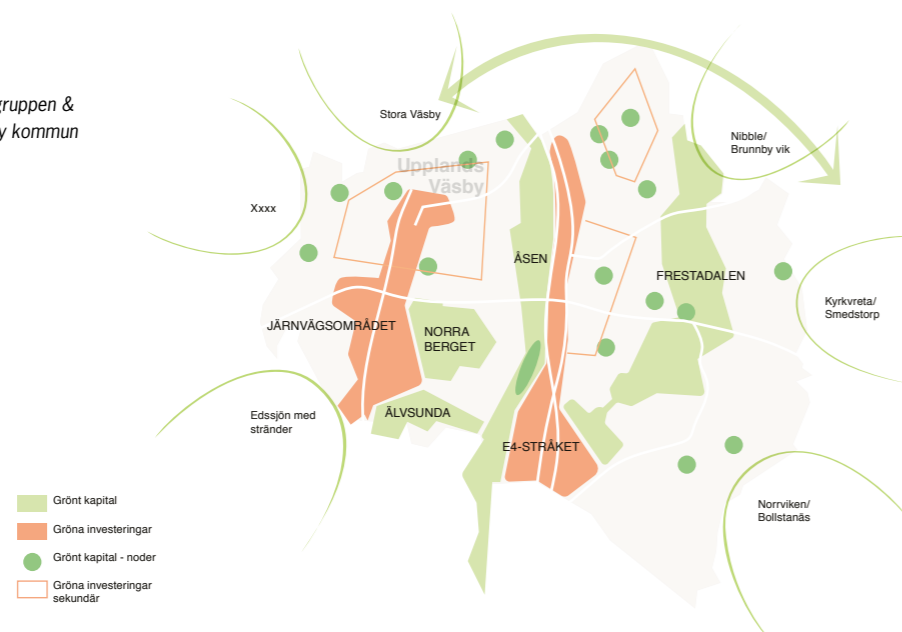
Helena Björn,
miljöstrategisk samordnare
Lomma kommun

Ekosystemtjänster i översiktsplaneringen

Människan är helt beroende av naturens ekosystemtjänster för sin överlevnad och sitt välmående. För att vi ska leva och må bra behöver vi både ha fungerande ekosystem runtomkring staden och inne i den. Behovet av att väga in ekosystemtjänster i samhällsplaneringen och tydliggöra deras värde är stort. I Upplands Väsby pågår arbetet med att integrera ekosystemtjänster i översiktsplaneringen.

Med hjälp av Ekologigruppen har Upplands Väsby kommun kartlagt kommunens befintliga ekosystemtjänster och tagit fram strategier och en plan för hur de olika ekosystemtjänsterna kan bevaras och utvecklas. Utvecklingsplanen är ett viktigt planeringsunderlag till den nya översiktsplanen och ligger till grund för markanvändningskarta och planeringsriktlinjer.

Karta: Ekologigruppen & Upplands Väsby kommun

- **Grönt kapital (gröna områden)** – Område som erbjuder en multifunktion av tjänster idag – de har ett stort värde "grönt kapital"
- **Gröna investeringar (röda områden)** – Områden som behöver åtgärder – tätortens viktigaste utvecklingsområden för ekosystemtjänster – behov av "gröna investeringar"
- **Grönt kapital – noder (gröna punkter)** – Mindre parkområden som i ÖP antagligen kommer att ingå i den blandade bebyggelsen, men som ska pekas ut särskilt på grund av exempelvis värde som förskolenatur eller liknande
- **Gröna investeringar – sekundär (ringar)** – Områden utanför tätorten som bidrar genom att förse tätorten med olika ekosystemtjänster
- **Grön pil** – Viktigt spridningssamband

Ekosystemtjänster i stadsplanering – en vägledning

Det Vinnovafinansierade samarbetsprojektet c/o city lanserar flera praktiska verktyg som kan förenkla arbetet med ekosystemtjänster för planerare, arkitekter, byggbolag och byggherrar. Ett av dessa är "Ekosystemtjänster i stadsplanering – en vägledning". Huvudförfattare är White arkitekter. Ambitionen är att vägleda stadsplanerare

och andra verksamma inom planprocessen till att aktivt implementera ekosystemtjänster i sitt arbete. I boken föreslås en arbetsprocess för att integrera ekosystemtjänster i planprocessens olika steg. Inspiration ges i form av goda exempel från olika kommuner och aktörer som kan inspirera och vägleda.

"Pocket Park". Illustration: White

EKOSYSTEMTJÄNSTER

Begreppet om ekosystemtjänster utvecklades i början av 1980-talet i ett samarbete mellan ekologer och ekonomer. Syftet var att utveckla ett vetenskapligt ramverk som kan mäta värdet på det som ekosystemen producerar till samhället. Begreppet som utvecklades ledde till att samhället fick upp ögonen för naturens viktiga betydelse för människan. Det finns flera men ganska snarlika indelningar av ekosystemtjänster som är gjorda av olika instanser. De delas ofta in i de fyra kategorierna; stödjande, reglerande, kulturella och försörjande ekosystemtjänster.

Hur 3000 m² tak kan mätta 2000 personer

Hushållning med mark innebär bland annat att använda exploaterad yta så effektivt som möjligt. I ett försök att kompensera för förlorad jordbruksmark, minska transporter och möta efterfrågan på närproducerad mat har Lufa Farm i Montreal utvecklat ett system för att odla grönsaker på stadens tak.

I Montreal odlar Lufa Farms i växthus på stadens tak och skördar grönsakerna på beställning från restauranger, skolor och privatpersoner. Lufa Farms första takväxthus är på över 3000 m² och ger över 70 ton mat årligen. Det som odlas transporteras direkt till ett antal platser där kunderna hämtar sina grönsaker, varför transporter blir få. Odlingen sker utan jord, utan syntetiska bekämpningsmedel och genom att

bevattningsvatten recirkuleras och grönmassa komposteras.

"OUR VISION IS A CITY OF ROOFTOP FARMS"

Odlingen använder cirka hälften av den energi som traditionell växthusodling använder. Detta beror bland annat på att nattemperaturen på ett tak i en stad är högre än i omlandet, varför uppvärmningsbehovet av växthuset blir lägre. Dessutom bidrar växthuset och växternas transpiration, under varma somrardagar, till att kyla byggnaden under växthuset och minimerar därmed behovet av energi för byggnadens kylning

4 TILLGÄNGLIGGÖR OCH SKYDDA ORTENS VÄRDEN

Skåne behöver hållbara och attraktiva orter. Det är avgörande för att människor och verksamheter ska trivas och vilja stanna kvar. De Skånska tätorterna har ofta både stora natur- och kulturvärden som bidrar till ortens attraktivitet. Natur- och kulturvärden behöver dock lyftas fram, utvecklas samt tillgängliggöras och ibland även skyddas. Den fysiska planeringen kan bidra till detta och utveckla det unika på varje plats så som naturen, de historiska elementen och arkitekturen. I linje med detta kan attraktiva boendemiljöer, mötesplatser och rekreationsområden skapas. Grön- och vattenområden i och kring våra tätorter fyller många viktiga funktioner och är viktiga för människornas hälsa då de ger bättre luftkvalitet, utgör viktiga rekreationsområden, dämpar buller och reglerar klimatet. Områdena är också viktiga för att djur och växter ska kunna sprida sig och för att en biologisk mångfald ska kunna upprätthållas. De kulturhistoriska miljöerna och arkitekturen ger möjligheter till upplevelser och ger orten identitet och invånarna stolthet.

Framsynt planering utvecklar orten

Skåne har en låg andel tillgänglig natur för rörligt friluftsliv. I de västra och sydvästra delarna av länet är andelen lägst i landet. Att tillgängliggöra den grönstruktur som finns är viktigt, men ibland handlar det också om att skapa ny grönstruktur. I Kävlinge togs ett framsynt beslut för 20 år sedan. Ett beslut som i dag är till glädje för Kävlingeborna och den biologiska mångfalden.

I början av 1990- talet planterades det naturområde som i dag är Högalidsskogen, ett 16 hektar stort område, några minuters gångväg från järnvägsstationen och Kävlinge centrum. Målsättningen var att skapa plats för rekreation och naturupplevelser och stärka

den biologiska mångfalden. Naturområdet var tidigare åkermark, men det fanns även inslag av äldre vegetation. Planteringarna gjordes utefter en plan framställd av Skogssällskapet, vilka har varit förvaltare för området sedan planeringen. Marken ägs av kommunen. Nu har det som ”nyss” bara var en skogsplantering börjat rymma det som man var ute efter: en mångfald av skogsupplevelser och ett rikt växt- och djurliv. Under 2015 pågår arbetet med att utveckla stigar och entréer i rekreationsområdet, utveckla och förfinas platser och att lägga till element som lockar till lek, aktiviteter och samvaro.

Under 2015 pågår arbetet med att utveckla den skog som planterades för ca 20 år sedan. Illustration Jenny Rüter, Tyréns.

Utveckling av stadens gröna värden genom förtätning

Ofta lyfts förtätning upp som ett hot mot stadens grönytor. Men förtätning kan också, med rätt planering och utformning, medföra tillskott av grönstruktur. Detta är fallet i Stockholm, där Högalidsparken ska förlängas i samband med att ny bebyggelse tillkommer vid Hornsbruksgatan.

Planen är att bygga hus längs Hornsbruksgatan och använda husens tak för att förlänga den befintliga Högalidsparken. Parktaket vänder sig mot söder och sydväst, vilket lämpar sig väl för användning som kvällsgrillning, solning eller odling. Planen innefattar också en ombyggnad av tunnelbanestationen som nu får en ny takterrass med handelsträdgård och café. Tillgängligheten till Högalidsparken kommer att förbättras samtidigt som den nya bebyggelsen också ger mer liv åt gatan. Bostadshusen kommer att utformas som stadsradhus där vissa har lokaler i bottenvåningen.

En av utmaningarna i planeringen har varit att se till att den befintliga parken inte förstörs eller privatiseras. Nyckeln till de framgångsrika lösningarna, där utformningen av den nya bebyggelsen innebär att det skapas mer parkyta, har legat i att lyssna på de förslag som framkommit i dialog med de boende och att kunna tänka om.

En annan av projektets utmaningar som medfört spännande och kreativa lösningar har varit att bebyggelsen sker vid en bullerutsatt gata. Utgångspunkten har varit att låta lösningarna påverka det arkitektoniska uttrycket och ligga till grund för spännande arkitektur med hög kvalitet. Arkitekten fick i uppgift att bullerlösningarna skulle integreras i arkitekturen istället för att till exempel lösas med ”påklitrade bullerskärmar”, vilket har resulterat i bostädernas karaktäristiska utformning med förskjutningar.

”VARJE STADSBYGGNADS-PROJEKT MÅSTE GE LIKA MYCKET TILL DE FRAMTIDA BOENDE SOM TILL ALLA ANDRA I STADEN. VI MÅSTE HELA TIDEN TÄNKA ’STAD’, INTE BARA ’BOSTAD’.”

Max Goldstein, stadsplanerare,
Stockholms stad

Illustration: LOLA/Lovely landskap

Illustration: Utopia Arkitekter

Medborgardialog med film utvecklar Vasaplan i Umeå

Miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö innebär att städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö. Att planera för en god bebyggd miljö innebär bland annat att ta tillvara och utveckla en plats kvaliteter på ett sätt så att det gynnar de människorna som använder platsen. Det är därför viktigt att samla in människors åsikter och tankar om hur en plats kan utvecklas. Medborgardialoger kan ske på olika sätt. I arbetet med ombyggnaden av Vasaplan i Umeå har Umeå kommun involverat medborgarna med hjälp av film.

Sven Blume, Dokumentärfilmare

”PROJEKTET VISAR PÅ ETT NYTT SÄTT ATT ARBETA MED DOKUMENTÄRFILM SOM ETT VERKTYG FÖR MEDBORGARDIALOG. FILMEN FUNGERAR SOM ETT VERKTYG FÖR ATT KOMMUNICERA ALLMÄNHETENS TANKAR OCH IDÉER FÖR POLITIKER OCH TJÄNSTEMÄN.”

Vasaplan i Umeå är ett nav för kollektivtrafiken samtidigt som det är en mötes- och vistelseplats och ett kommersiellt torg. Runt Vasaplan pågår 2015 ett flertal byggprojekt i olika skeden och en trafikteknisk utredning. För att samla in Umeåbornas åsikter och tankar inför ombyggnaden av Vasaplan har film använts för att spela in människors berättelser och synpunkter. Under tre dagar fick Umeåborna komma med sina egna minnen och drömmar om vad Vasaplan är och ska vara. En temporär filmstudio byggdes upp på Vasaplan, dit besökarna kunde komma och tillverka sina bidrag. Filmen klipptes sedan ihop och blev en bank av idéer att ta hänsyn till och beakta inför förändringen.

Stadens vattendrag blir attraktiv lek miljö

Alla orter och platser har sin historia och sina värden. Satsningar på att ta tillvara en plats unika värden och utveckla dess kvaliteter kan innebära stora förbättringar för både människor, växter och djur. Norrköpings kommun har genom att utveckla Strömparken både lyft fram och förstärkt befintliga värden och tillfört kompletterande inslag i miljön.

Strömparken ligger centralt i Norrköping vid Motala ström. Parkrummet längs strömmen har utvecklats med kvaliteter som gör att människor och djur nu samverkar i en annars tät stadsmiljö. Kommunen hade tre målsättningar med utvecklingen av Ström-

parken: att skapa en ljus och trevlig park, att skapa lek för barn samt att bygga bort vandringshinder för fisk. En bäck med fisktrappa, som rinner ut i Motala ström, rinner nu genom parken, vilket gör det möjligt att få se vandrande fisk på nära håll. Stor vikt har lagts vid barnperspektivet och parken är en plats för både lek och lärande där bäcken är en integrerad del i barnens lek miljö. Därtill har parken utformats med små broar och öar som stimulerar promenader genom parken samt med många bänkar och andra sittmiljöer som lockar till vistelse i parken. Motala ström har alltid runnit genom Norrköping, men dess värden har nu utvecklats och nyttjas till sin fulla potential.

Bild: Vattenlek i Strömparken.

Bild: I den nya bäcken kommer det att vara möjligt att se vandrande fisk på nära håll – mitt inne i centrala staden.

Källa: Norrköpings kommun

Gräv där du står – utveckla platsens unika kvaliteter

Att identifiera och utveckla ortens värden är en nyckel till att tillgängliggöra och skydda dess kvaliteter. I Nossebro, centralort i Essunga kommun, har man identifierat sin unika kvalitet med ett modernt kulturarv från 1950- till 1970-talet, ett värde som har utvecklats inom konceptet ”Retro Nossebro”.

Med ishotellet i Jukkasjärvi som förebild och med ledorden ”gräv där du står” har Essunga kommun under några år utvecklats till en tursitmagnet med retrokoncept. Retro innebär ”en viss tids era och trender” och Nossebro har förstärkt och utvecklat sin unicitet från 1950- till 1970-talen. Orten har samlat miljöer, byggnader, aktiviteter, arrangemang, affärer och sevärdheter från denna tidsepok under varumärket Retro Nossebro.

Bild: Essunga kommun.

Konceptet har de senaste åren tagits vidare till att omfatta ett 70-tal smultronställen från Göteborg i söder till Töreboda i norr under det gemensamma namnet Retrovägen. Alltifrån bensinmackar och konditorier till andra sevärdheter med fokus på 50-, 60- och 70-talen finns att uppleva här.

SVT har gjort ett reportage om Retro Nossebro (Retrovägen).

5 SAMVERKA ÖVER GRÄNSERNA

En utvecklad regional och mellankommunal samverkan är central i arbetet med strategierna och för att nå miljömål. För att skydda gemensamma värden i regionen och utveckla strukturer som löser miljöproblem gäller inga administrativa gränser. Det handlar både om samverkan mellan offentliga aktörer som har olika roller i planeringen och om samverkan mellan offentliga aktörer och privata. Möjligheten att nå miljömål, handlar om frågor som måste lösas gemensamt. Ett aktivt och gemensamt ansvar för formulerade strategier är avgörande för att utveckla hållbara fysiska strukturer och det flerkärniga Skåne. Att arbeta tillsammans ökar kunskapskapitalet och är också ofta en förutsättning för att ha muskler eller finansiering för att få till stånd större satsningar.

Förbättrad kollektivtrafik på landsbygden genom bred samverkan

För att försörja ett samhälle med kollektivtrafik krävs ett tillräckligt resandeunderlag och därmed en relativt tätbefolkad och sammanhållen bebyggelsestruktur. Det är en utmaning att få till kollektivtrafiklösningar i mer glesbefolkade

Goda förbindelser med bussar och tåg är en förutsättning för att hela regionen ska utvecklas. Bild: Karl-Johan Hjertröm

områden och på landsbygden. Det går dock att hitta smarta lösningar genom samverkan mellan olika aktörer och mellan olika transportfunktioner.

Inom Söderåstrafiken och projektet "Krysset" har Svalövs, Åstorps, Bjuvs och Helsingborgs kommuner arbetat tillsammans för att samordna den vanliga busslinjetrafiken med skolbusstrafiken. Projektet, som startade 2004, handlar därmed både om mellankommunal samverkan och om samverkan mellan kollektivtrafik och skolväsende. Skoltrafiken sker nu i första hand med den ordinarie linjetrafiken, vilken har utökats från tio till tolv linjer och går med minst entimmestrafik hela veckan. De samordnade insatser har omvandlat svag kollektivtrafikförsörjning till en effektiv och högpresterande kollektivtrafik som fungerar lika bra för pendling och skolresor som för helgutflykter.

Kattegattleden – ett samarbete över geografiska gränser

För att utveckla infrastruktur och näringsliv över kommun- och regiongränser krävs samarbete. I arbetet med Sveriges första nationella turistcykelväg – Kattegattleden, har samarbetet mellan många aktörer varit helt avgörande.

Kattegattleden, som sträcker sig längs med kusten mellan Helsingborg och Göteborg, är först ut i Sverige som nationell turistcykelled. Ambitionen har varit att skapa en havsnära och i stort sett bilfri cykelled fylld av upplevelser i natursköna områden. Utmed ledens åtta delsträckor finns intressanta besöksmål, övernattningsmöjligheter, matställen och cykeluthyrning samt annan service. Arbetet med Kattegattleden innebär samarbete mellan Region Skåne, Region Halland, Trafikverket och de tio kommunerna längs med kusten: Helsingborg, Ängelholm, Höganäs, Båstad, Laholm, Halmstad, Falkenberg, Varberg, Kungsbacka och Göteborgs stad. Peter Syrén, som är ansvarig tjänsteman för ledhuvudmannen Region Halland, menar att utmaningen nu, efter att Kattegattleden invigdes i juni 2015, är att utveckla samarbetsmodellen så att arbetet kan fortsätta med till exempel turistiska frågor och trafiksäkerhet.

Kattegattleden är en mestadels bilfri cykelled som går längs med den unika kusten från Helsingborg till Göteborg. Invigningen av leden var den 6 juni 2015. Arbetet med Kattegattleden har inneburit samarbete över kommun och regiongränser.

Bild: Region Halland

”VI HAR BYGGT NÅGONTING FYSISKT GENOM ATT SKAPA EN SAMMANHÄNGANDE INFRASTRUKTUR, MEN OCKSÅ NÅGOT IMMATERIELLT GENOM ATT SKAPA EN GEMENSAM PLATTFORM SOM GER NYA MÖTEN MELLAN MÄNNISKOR OCH FUNGERAR SOM EN MOTOR FÖR SAMARBETEN ÖVER GEOGRAFISKA GRÄNSER.”

Peter Syrén, avdelningschef på Region Halland och ansvarig tjänsteman från ledhuvudmannen för Kattegattleden.

I havet finns, precis som på land, många intressen som ska samsas – sjöfart, fiske, turism, försvar, energiproduktion med flera. Vattnet känner heller inga administrativa gränser – här behövs både mellankommunal, nationell och internationell samverkan, för att komma överens om hur havets tillgångar ska användas, bevaras och skyddas. I Kristianstad har kommunen startat arbetet med en kust- och havsplan – ett arbete som kräver samverkan med många aktörer.

Kristianstads kommun har påbörjat arbetet med att ta fram en kust- och havsplan som ska fungera som ett samlat planeringsunderlag och vara ett verktyg i arbetet med att förbättra ekologisk och kemisk status utmed kusten och i Hanöbukten. Planen omfattar havet, men även kusten några kilometer inåt land, eftersom havsmiljön påverkas av avrinningsområden från inlandet. Planens huvudsakliga strategier och riktlinjer kommer att arbetas in i översiktsplanen och därmed aktualitetsprövas minst en gång varje mandatperiod. Planen ska ange strategier och riktlinjer för:

- Havets användning (sjöfart, turism, fiske, energiproduktion, natur- och kulturvård med mera)
- Hur översvämningar från Helge å ska mötas (översvämningar påverkar avrinningen till havet samt bebyggelsen och miljön)
- Hur klimatförändringar och en stigande havsnivå ska mötas

För att kunna planera havet krävs kunskap och underlag om såväl ekologiska som ekonomiska och sociala faktorer. Det krävs också samverkan både internt inom kommunen och externt med de kommuner med vilka man delar vattenområde. I Kristianstad pågår under 2015 arbetet med att skaffa kunskap och ta fram underlag i en serie olika interna och externa samverkans- och forskningsgrupper. Bland annat sker samverkan med kommunerna utmed Helge å om ökad biologisk mångfald och minskad övergödning samt samverkan med Bromölla kommun om natur- och kulturmiljöer och stigande havsnivåer.

Kristianstad planerar havet tillsammans med grannkommunerna

6 HELHETSPLANERA

Planering handlar till stora delar om att se till helheter och sammanhang, snarare än enskildheter. En helhetssyn ställer krav på planeringsprocessen som måste hantera flera sakfrågor samtidigt och göra avvägningar mellan dessa. Det handlar om att värdera olika utvecklingsmöjligheter, vara medveten om vilka val som görs och vilka konsekvenser de får vad gäller till exempel markhushållning, klimatpåverkan, livskvalitet och tillväxt. En helhetssyn ställer också krav på att planeringsprocessen tar hand om flera planeringsnivåer samtidigt och att övergripande visioner och ställningstaganden följer med till detaljplanering och genomförande.

För att skapa hållbara fysiska strukturer och nå miljömål behöver bebyggelsestruktur samplaneras med infrastruktur, grönstruktur, kulturmiljö och sociala behov. De intentioner om hållbarhet som ofta finns i regionala och kommunala översiktsplaner och program behöver tydliga former för att få avtryck i genomförandet.

Kvillebäcksfördraget lägger grunden för en hållbar stadsdel

Både formella och informella medel behövs för att realisera visionen om en hållbar stadsdel. En formell konsortiemodell är grunden i utvecklingen av den nya stadsdelen Kvillebäcken i Göteborg. Men det räcker inte med formalia, utan aktörerna måste även dela vision och kunskap, säger Erica Bengtsson som arbetar som miljöstrateg på Älvstranden Utveckling AB.

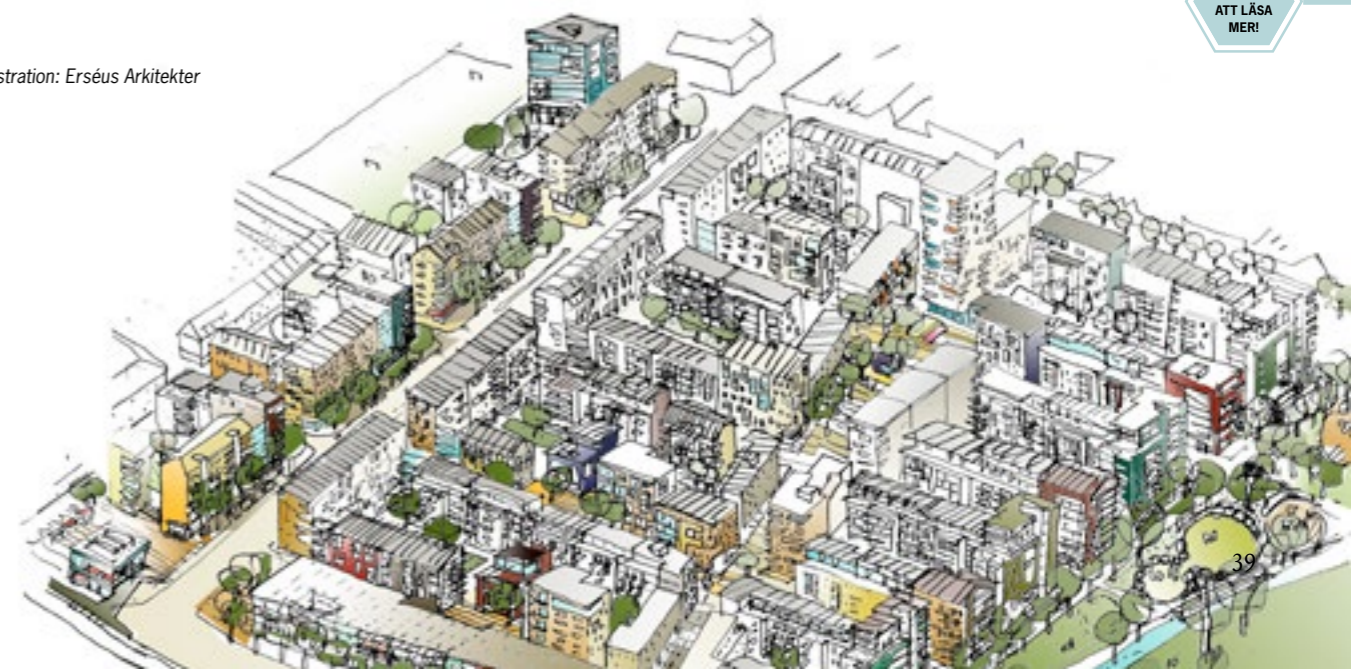
Den nya stadsdelen Kvillebäcken är den första etappen i att göra Backaplansområdet i Göteborg till en naturlig del av den centrala staden. Stadsdelen planeras och byggs på gammal industrimark och ska bli en grön, tät och hållbar stadsdel. Älvstranden Utveckling AB, som är ett helägt kommunalt bolag, har uppdraget att utveckla Kvillebäcken. Detta görs tillsammans med nio andra bygg- och fastighetsbolag enligt den så kallade Älvstrandsmodellen. Modellen bygger på samverkan. Tillsammans bildar Älvstranden Utveckling AB och övriga byggherrar ett konsortium. Enkelt uttryckt innebär konsortiemodellen att bygg- och fastighetsföretagen deltar i planeringen, tillsammans med Stadsbyggnadskontoret, och finansierar och bebygger området. De parter som går in i samarbetet vet inte från början vilken lott de kommer att få bebygga inom området.

Detta anses få till följd att alla tar ansvar för hela områdets utveckling, då ingen har möjlighet att bevaka sina egenintressen, vilket gynnar de hållbara helhetslösningarna.

De samverkande byggherrarna har skrivit på ett fördrag (Kvillebäcksfördraget) där de gemensamt åtar sig att omvandla Kvillebäcken till en socialt, ekonomisk och ekologiskt hållbar stadsdel.

För att styra hållbarhetsfrågorna från den övergripande, visionära nivån i Kvillebäcksfördraget till en praktisk genomförandenivå finns även ett hållbarhetsprogram och en miljöplan. Knutet till konsortiet finns en miljögrupp, som består av miljösamordnare från byggherrarnas organisationer. Miljögruppen styr arbetet med hållbarhetsprogrammet och följer upp utvecklingen av Kvillebäcken under hela dess utbyggnadsperiod. Utöver de formella delarna i fördrag, hållbarhetsprogram och miljöplan anordnas även gemensamma föreläsningar och studieresor för att inspirera och höja arbetsgruppernas kompetens inom hållbarhetsfrågor. De gemensamma referensramarna underlättar då aktörerna ska komma överens och fatta gemensamma beslut.

Illustration: Erséus Arkitekter

Kollektivtrafik ger förutsättningar för stadsutveckling

I planeringen är det viktigt att skapa förutsättningar för hållbar exploatering. Genom att samplanera kollektivtrafik och bebyggelseutveckling skapas förutsättningar både för hållbar bebyggelseutveckling och för förädling av markvärde.

I arbetet med att utveckla Malmö till en hållbar, tät, grön och sammanhållen stad ingår att koppla bostadsproduktionen till kollektivtrafiken. Nya satsningar på effektiv kollektivtrafik som kopplar samman stadsdelar och skapar förutsättningar för bostadsproduktion behövs. Malmöexpressen, som går mellan Västra hamnen och Rosengård, är en sådan kollektivtrafiksatsning. Malmöexpressen är stadsbussar som så småningom beräknas kunna omvandlas till spårväg. Genom 24 meter långa elgashybridbussar och separata busskörfält med signalprioritering skapas en mer attraktiv och effektiv kollektivtrafik. Därmed ökas tillgängligheten mellan Rosengård, centrala Malmö och regionen. Utmed de stadsdelar som Malmöexpressen passerar finns ytor möjliga för förtätning.

I kombination med framtida Malmöringen skapas ytterligare förutsättningar för hållbar bebyggelseutveckling, speciellt där linjerna skär varandra. Malmöringen är en ringformad tågsträckning som utnyttjar den befintliga kontinentalbanan i kombination med citytunneln för effektiv stadsintern kollektivtrafik. Malmöexpressen och Malmöringen möts i den föreslagna nya stationen Rosengård som får stor betydelse för att integrera stadsdelar. I Rosengård satsar MKB (Malmö kommunala bostadsbolag) bland annat på stadsutvecklingsprojektet Culture Casbah i anslutning till Rosengårds station.

Culture Casbah – ett stadsutvecklingsprojekt med målet att utveckla och vitalisera Rosengård. Projektet innehåller cirka 200 nya bostäder och 30 lokaler. Den danska arkitektfirman Lundgaard & Tranberg är skaparna bakom projektet som 2013 vann priset "Best Futura Project" vid MIPIM mässan i Cannes. Projektet prisades för sin utgångspunkt i hållbarhet, mänsklig skala och variation

Bild: Lundgaard & Tranberg Arkitekter A/S

I Moheda satsar kommunen på att helhetsplanera för cykel

Helhetsplanering förutsätter ofta att aktörer med olika kompetenser involveras i planeringsarbetet. Alvesta är en liten kommun som med enkla medel arbetar för att öka andelen hållbara transporter i tätorten Moheda. Centralt i detta är samarbetet mellan kommunens förvaltningar och dialogen med medborgarna.

Invånarna i Moheda, en tätort med omkring 1 800 invånare i Alvesta kommun, framförde upprepade gånger till kommunen att de ville ha bättre cykelmöjligheter. Samtidigt ville kommunen överbrygga glappet mellan planeringskontorets mer strategiska planering och tekniska kontorets åtgärdsplanering och förbättra samverkan mellan planering, teknik och miljö och tog därför fram en metod för att arbeta gemensamt med cykelplaneringen- projektet Cykelfokus Moheda startade.

En projektgrupp med personer från flera förvaltningar har under åren gemensamt arbetat med till exempel resvaneundersökning, temadagar, bristanalyser, stråkstudier och prioriterat åtgärder.

I delar av arbetet har även kommuninvånare deltagit. Det förvaltningsövergripande samarbetet med cykelplaneringen har fungerat mycket bra och gett ringar på vattnet. "Nu är samarbetet mellan oss som arbetar i olika delar av kommunen mycket gott, och det finns ett starkt engagemang och intresse från politikerna", säger Johan Gustavsson, planarkitekt i Alvesta och kontaktperson för satsningen.

Bild: Alvesta kommun

KLICKA FÖR ATT LÄSA MER!

KLICKA FÖR ATT LÄSA MER!

Från vision till genomförande – Planprogram för Centrum-Torsvik på Lidingö

Att ta fram visionära planer för en hållbar utveckling är en sak – att genomföra planerna är en annan. Hur skapar man i planeringen så goda förutsättningar som möjligt för att visioner ska bli verklighet? Den frågan har Lidingö kommun adresserat i planprogrammet för Centrum-Torsvik, där man har lagt stor vikt vid den fortsatta planeringen och genomförandet.

Lidingö centrum och Torsvik torg står inför stora förändringar. Området ska förtätas och utvecklas till en hållbar, sammanlänkad stadsdel med småstadskarakter. Visionen för Centrum-Torsvik ligger till grund för planprogram och hållbarhetsprogram. Utifrån målen för Centrum-Torsvik ger hållbarhetsprogrammet riktlinjer för både byggherrar och staden och ska således ligga till grund för både avtal med byggherrar och för stadens detaljplanering och anläggande av allmänna platser.

Planprogrammet ligger till grund för kommande detaljplaneetapper, som påbörjades under våren 2015. I samband med att detaljplaner upprättas kommer den del av stadens mark som planeras för bostäder och lokaler att markanvisas. Huvudprincipen är att anvisning av mark sker genom anbudsförfarande. Det innebär att staden definierar villkoren kring

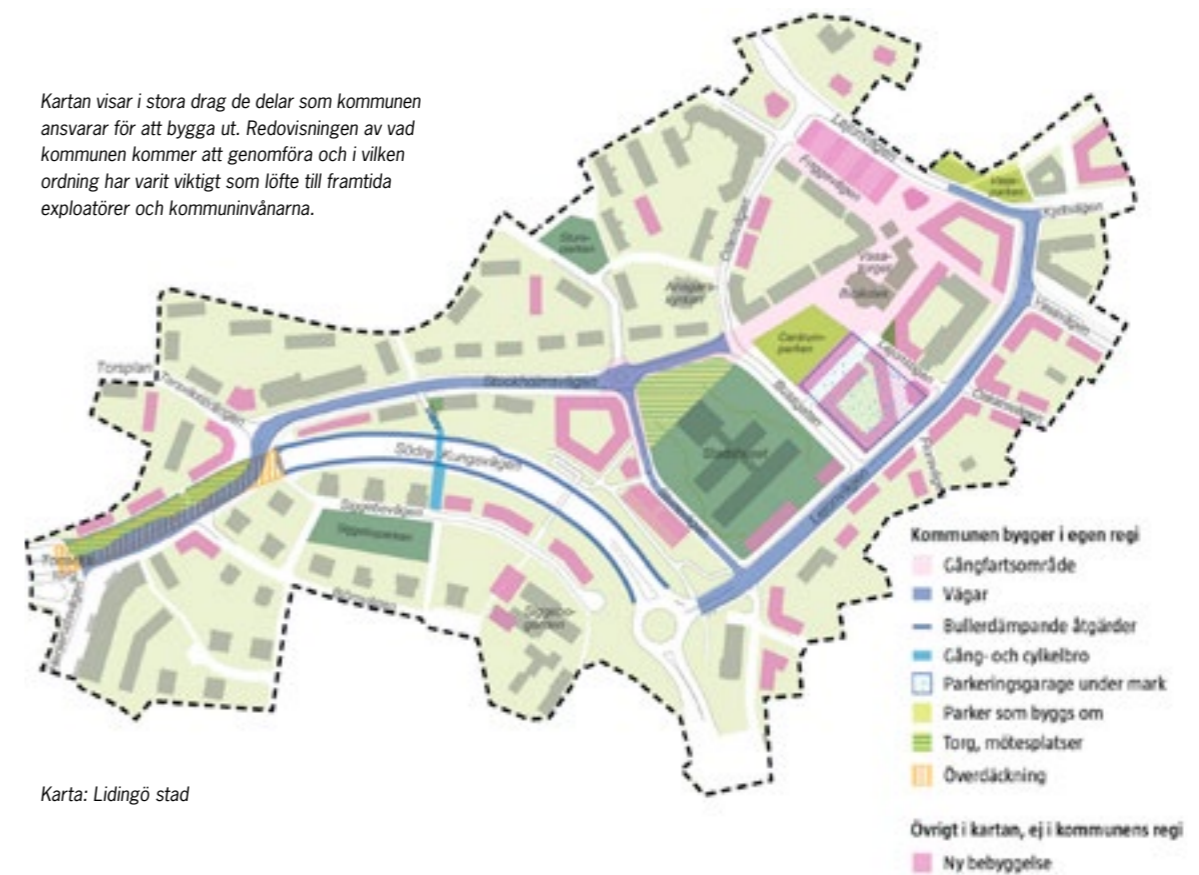
markanvisningen i ett tävlingsprogram och sedan låter exploitörer lämna anbud som utvärderas mot de kriterier som ställts upp. Planprogram, hållbarhetsprogram och gestaltningsprogram kommer att ligga till grund för tävlingsprogram och utvärderingskriterier så att exempelvis gestaltningsprinciper, hållbarhetsfrågor och ekonomi- och genomförandeaspekter ska kunna tillgodoses på bästa sätt. En fördjupning av hållbarhetsprogram och gestaltningsprogram kommer sedan att göras i varje detaljplane-etapp tillsammans med aktuella fastighetsägare och byggherrar.

I planprogrammet redovisas också tydligt kommunens roll som byggherre och vilka områden som kommunen ansvarar för att bygga ut och var kommunen behöver samverka med andra aktörer för genomförandet. Planprogrammet och kommunens egna byggplaner blir på så vis tydliga mot de olika privata aktörerna som genomförandet till stor del vilar på. Genomförandedelarna och redovisningen av vad kommunen kommer att genomföra och i vilken ordning har varit viktigt som löfte till framtida exploitörer, men också till politiker och Lidingöbor, säger Anna Hadenius, Stadsdirektör.

”VISIONSARBETET OCH GENOMFÖRANDEFRÅGORNA HAR HELA TIDEN VARIT SAMMANKOPPLADE I PROJEKTET. VI VILLE VISA ATT DEN FÖRESLAGNA STADSUTVECKLINGEN VAR REALISTISK OCH GENOMFÖRBAR”.

Anna Hadenius, Stadsdirektör.

Karta: Lidingö stad

KLICKA FÖR ATT LÄSA MER!

Sammanfattningsvis

Fysisk planering är ett viktigt verktyg för att komma till rätta med våra klimatutmaningar och bidra till att nå uppsatta miljömål. Ungefär hälften av de 76 prioriterade åtgärderna för att nå miljö kvalitetsmålen i Skåne har en koppling till fysisk planering. Fysisk planering har dessutom en mycket framträdande roll hos de 15 åtgärder som har utsetts till de allra mest strategiska.

Det flerkärniga Skåne bygger på fem strategiområden som syftar till att uppnå ett hållbart Skåne med den fysiska planeringen som verktyg. Strategierna konkretiserar målbilden om *Det flerkärniga Skåne* som syftar till att skapa en levande, hållbar och attraktiv region med en global konkurrenskraft och som erbjuder hög livskvalitet för såväl invånare som företagare och besökare. Många ställningstaganden och intentioner i strategierna handlar således om fler dimensioner av hållbar utveckling och hanterar, förutom miljöaspekter, även social och ekonomisk utveckling.

Det ligger flera utmaningar i hur vi planerar för en hållbar utveckling i Skåne. Det handlar om att hushålla med den värdefulla åkermarken och ta hänsyn till viktiga naturvärden, samtidigt som befintliga strukturer behöver utvecklas och nyttjas till fullo. Både exploatering och bevarande behöver samspela med skapandet av livsmiljöer som håller så hög kvalitet som möjligt. Genom goda exempel går det att visa på de möjligheter som skapas genom fysisk planering i arbetet med att uppnå miljömålen och hur konflikter kan lösas. Det regionala perspektivet och vikten av samarbete är centralt i såväl strategier för *Det flerkärniga Skåne* som i miljömålsarbetet. Exempelen i denna broschyr visar att med en medveten och nytänkande planering kan skillnad göras och miljömål uppnås, i strävan mot ett grönare Skåne.

Referenser och kontakt

FÖRTÄTA OCH HÅLL SAMMAN

Förorenat hamnområde blir stadsdelspark med hjälp av renande växter

Kontaktperson: Pieter Theuws, Landskapsarkitekt, Delva Landscape Architects

E-Post: info@deceuve.nl

Länk: deceuve.nl

Green Street planters minskar risken för översvämningar i Portland

Länk: www.portlandoregon.gov/bes/article/414873

Holma – Malmös första förtätning av miljonprogram

Kontaktperson: Anna Svartbeck Lilja, Fastighetschef, MKB Fastighets AB

E-Post: Anna.Lilja@mkbfastighet.se

Länk: www.mkbfastighet.se

Förtätning skapar ökad attraktivitet i staden

Kontaktperson: Fredric Palm, Strategisk planeringschef, Kävlinge kommun

E-Post: fredric.palm@kavlinge.se

Länk: www.kavlinge.se

BIND SAMMAN OCH UTVECKLA MED HÅLLBARA TRANSPORTER

BikeRoute – planeringsverktyg för prioritering av lönsamma satsningar på cykelinfrastruktur

Kontaktperson: Dr Pelle Envall, projektkoordinator, CyCity BikeRoute

E-Post: p.envall@trafikutredningsbyran.se

Länk: www.bikeroute.se

Bro som främjar cykelpendling och rekreation

Kontaktperson: Maria Houmann, Stadsarkitekt, Sölvesborgs kommun

E-Post: maria.houmann@solvesborg.se

Länk: www.solvesborg.se

Världens första cykelväg som alstrar elektricitet har blivit en succé

<http://www.va.se/nyheter/2015/05/12/varldens-forsta-sol-vag-har-blivit-en-succe/>

Länk: www.solaroad.nl/en

Samordnad varudistribution i sydöstra Skåne

Kontaktperson: Christina Persson, Projektledare, Samordnad varudistribution

E-Post: christina.b.persson@ystad.se

Länk: www.ystad.se

HUSHÅLL MED MARK OCH VATTEN

Miljökompensation i Lomma kommun

Kontaktperson: Helena Björn, Miljöstrategisk samordnare, Lomma kommun

E-Post: helena.bjorn@lomma.se

Länk: www.lomma.se

Ekosystemtjänster i översiktsplaneringen

Kontaktperson: Anna Åhr Evertson, Miljöplanerare, Upplands Väsby kommun

E-Post: anna.ahr.evertson@upplandsvasby.se

Länk: www.upplandsvasby.se

Ekosystemtjänster i stadsplanering – en vägledning

Kontaktperson: Åsa Keane, Miljöspecialist, White

E-Post: asa.keane@white.se

Hur 3000 m² tak kan mätta 2000 personer

Länk: lufa.com/en

TILLGÄNGLIGGÖR OCH SKYDDA ORTENS VÄRDEN

Framsynt planering utvecklar orten

Kontaktperson: Camilla Persson, Driftledare Park,
Kävlinge kommun

E-post: Camilla.persson@kavlinge.se

Länk: kavlinge.se

Utveckling av stadens gröna värden genom förtätning

Kontaktperson: Max Goldstein, Planhandläggare,
Stockholms stad

E-Post: max.goldstein@stockholm.se

Länk: stockholm.se

Medborgardialog med film utvecklar Vasaplan i Umeå

Kontaktperson: Karin Isaksson, Park- och gatuchef,
Umeå kommun

E-Post: karin.isaksson@umea.se

Länk: umea.se

Stadens vattendrag blir attraktiv lekmiljö

Kontaktperson: Anna Wejde, Stadsträdgårdsmästare,
Norrköpings kommun

E-Post: anna.wejde@norrkoping.se

Länk: www.norrkoping.se

Gräv där du står – utveckla platsens unika kvaliteter

Kontaktperson: Joakim Gustafsson, Kommunutvecklare,
Essunga kommun

E-Post: joakim.gustafsson@essunga.se

Länk: www.essunga.se

SAMVERKA ÖVER GRÄNSERNA

Förbättrad kollektivtrafik på landsbygden genom bred samverkan

Kontaktperson: Victoria Johansson, Projektledare,
Söderåstrafiken, Helsingborgs stad

E-Post: victoria.johansson@helsingborg.se

Kattegattleden – ett samarbete över geografiska gränser

Kontaktperson: Peter Syrén, Kattegattleden, Region Halland

E-Post: Peter.Syren@regionhalland.se

Länk: www.halland.se/kattegattleden

Kristianstad planerar havet tillsammans med grannkommunerna

Kontaktperson: Monica Axelsson, Planeringsarkitekt,
Kristianstads kommun,

E-Post: monica.axelsson@kristianstad.se

Länk: www.kristianstad.se

HELHETSPLANERA

Från vision till genomförande – Planprogram för Centrum- Torsvik på Lidingö

Kontaktperson: Per Wilhelmsson, Planchef, Lidingö kommun

E-Post: per.wilhelmsson@lidingo.se

Länk: www.lidingo.se

Kvillebäcksfördraget lägger grunden för en hållbar stadsdel

Kontaktperson: Erica Bengtsson, Miljöstrateg,
Älvstranden Utveckling AB

E-Post: erica.bengtsson@alvstranden.goteborg.se

Länk: www.kvillebacken.se

Kollektivtrafik ger förutsättningar för stadsutveckling

Kontaktperson: Anna Svartbeck Lilja, Fastighetschef,
MKB Fastighets AB

E-Post: Anna.Lilja@mkbfastighet.se

Länk: www.mkbfastighet.se

I Moheda satsar kommunen på att helhetsplanera för cykel

Kontaktperson: Johan Gustavsson, Planarkitekt,
Alvesta kommun

E-Post: johan.gustavsson@alvesta.se

Länk: www.alvesta.se

